

**ZARZĄDZENIE  
MINISTRA KLIMATU<sup>1)</sup>**

z dnia 13 stycznia 2020 r.

**w sprawie zadań ochronnych dla Parku Narodowego Gór Stołowych na lata 2020-2022**

Na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 1 i ust. 3 oraz art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, 2244, 2340 oraz z 2019 r. poz. 1696 i 1815) zarządza się, co następuje:

**§ 1.** Ustanawia się zadania ochronne dla Parku Narodowego Gór Stołowych na lata 2020-2022.

**§ 2.** Zadania ochronne, o których mowa w § 1, obejmują:

- 1) identyfikację i ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz wskazanie sposobów eliminacji lub ograniczania tych zagrożeń i ich skutków, stanowiące załącznik nr 1 do zarządzenia;
- 2) opis sposobów ochrony czynnej ekosystemów z podaniem rodzaju, rozmiaru i lokalizacji poszczególnych zadań, stanowiący załącznik nr 2 do zarządzenia;
- 3) opis sposobów czynnej ochrony gatunków roślin i zwierząt, stanowiący załącznik nr 3 do zarządzenia;
- 4) wskazanie obszarów objętych ochroną ścisłą, czynną oraz krajobrazową, stanowiące załącznik nr 4 do zarządzenia;
- 5) ustalenie miejsc udostępnianych w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych i sportowych oraz maksymalnej liczby osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach, stanowiące załącznik nr 5 do zarządzenia.

---

<sup>1)</sup> Minister Klimatu kieruje działem administracji rządowej – środowisko, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Klimatu (Dz. U. poz. 2266).

§ 3. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

**MINISTER KLIMATU**

*Michał Kurtyka*

**Załącznik nr 1**

**IDENTYFIKACJA I OCENA ISTNIEJĄCYCH I POTENCJALNYCH ZAGROŻEŃ  
WEWNĘTRZNYCH I ZEWNĘTRZNYCH ORAZ WSKAZANIE SPOSOBÓW  
ELIMINACJI LUB OGRANICZANIA TYCH ZAGROŻEŃ I ICH SKUTKÓW**

I. Zagrożenia wewnętrzne istniejące

Lp.	Identyfikacja i ocena zagrożeń <sup>1)</sup>	Sposób eliminacji lub ograniczania zagrożeń i ich skutków
1.	Zamieranie sztucznych drzewostanów będących monokulturami świerka ( <i>Picea abies</i> ) niedostosowanymi do siedliska, a stanowiącymi w PNGS <sup>2)</sup> około 83% powierzchni drzewostanów	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Usuwanie drzew chorych i obumierających, jeżeli zagrażają one trwałości drzewostanów, z pozostawieniem niezbędnej liczby drzew, z preferencją odnawiających się gatunków liściastych lub zdrowych przestoi świerkowych, ze względu na ochronę różnorodności biologicznej.</li><li>2. Zachowanie właściwego stanu zdrowotnego drzewostanów przez:<ol style="list-style-type: none"><li>1) wyznaczenie i korowanie drzew opanowanych przez grzyby, w szczególności z rodzaju opieńka (<i>Armillaria</i> spp.), i owady, w szczególności kornik drukarz (<i>Ips typographus</i>), zagrażające trwałości drzewostanów;</li><li>2) prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez:<ol style="list-style-type: none"><li>a) jesienne poszukiwania larw owadów z rodzaju zasnuja (<i>Cephalcia</i> spp.),</li><li>b) wystawianie pułapek feromonowych na brudnicę mniszkę (<i>Lymantria monacha</i>), wskaźnicę modrzewianeczkę (<i>Zeiraphera griseana</i>) oraz inne gatunki wskazane przez Instytut Badawczy Leśnictwa lub Zespół Ochrony Lasu,</li><li>c) wykładanie pułapek klasycznych i feromonowych na kornika drukarza (<i>Ips typographus</i>) oraz gatunki towarzyszące,</li><li>d) wykładanie pułapek klasycznych na szeliniaka (<i>Hylobius</i> ssp.)</li></ol></li></ol></li></ol>
2.	Niszczenie ekosystemów	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Ograniczanie antropopresji poprzez ograniczanie</li></ol>

	naskalnych	<p>dostępu do wybranych obszarów PNGS, w szczególności miejsc z występowaniem siedlisk przyrodniczych Natura 2000, stanowisk gatunków zagrożonych oraz stanowisk <i>Agrostis rupestris</i> i <i>Hieracium alpinum</i> subsp. <i>tubulosum</i>.</p> <p>2. Udostępnianie niektórych obszarów PNGS do wspinaczki – zgodnie z zarządzeniem Dyrektora PNGS</p>
3.	Antropogeniczna erozja gleb na stokach	Zabudowa przeciwoerozyjna
4.	<p>Niekontrolowana ingerencja w obszar PNGS polegająca na:</p> <p>1) przebywaniu turystów lub odwiedzających PNGS w miejscach nieudostępnionych (obszarach na terenie PNGS, które nie są udostępnione turystom do zwiedzania),</p> <p>2) użyciu pojazdów mechanicznych (motocykle, quady)</p> <p>- powodująca niszczenie roślinności w pobliżu szlaków turystycznych, runa leśnego i ekosystemów nieleśnych.</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ukierunkowanie ruchu turystycznego przez budowę i konserwację infrastruktury turystycznej.</li> <li>2. Konserwacja nawierzchni szlaków turystycznych. Odnowianie oznaczeń szlaków i drogowskazów na węzłach komunikacyjnych.</li> <li>3. Konserwacja szlaków rowerowych, ścieżek dydaktycznych oraz wykonanie kolejnych ścieżek.</li> <li>4. Konserwacja wyposażenia miejsc odpoczynku, a także koszenie trawy w miejscach odpoczynku.</li> <li>5. Ustawianie tablic informacyjnych z regulaminem PNGS i prezentujących informacje na temat obowiązujących w PNGS zakazów w postaci piktogramów.</li> <li>6. Konserwacja oznakowania granic PNGS.</li> <li>7. Usprawnianie ruchu turystycznego i ograniczanie ilości turystów na Szczelińcu Wielkim i Błędnym Skałach poprzez utworzenie tras turystycznych i wprowadzenie opłat za wejście na trasy.</li> <li>8. Zapobieganie przebywaniu turystów lub odwiedzających PNGS poza miejscami udostępnionymi (obszarach na terenie PNGS, które nie są udostępnione turystom do zwiedzania), poprzez odsłanianie form skalnych zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie szlaków.</li> <li>9. Kontrola zbioru jagód i grzybów.</li> <li>10. Kontrola przestrzegania zasad korzystania z terenu parku (Służby PNGS, wolontariusze).</li> <li>11. Stosowanie naturalnych przeszkód uniemożliwiających nielegalne wjazdy pojazdami mechanicznymi.</li> <li>12. Edukacja ekologiczna społeczności lokalnych i turystów</li> </ol>

5.	<p>1. Niezgodność składu gatunkowego drzewostanu z siedliskiem.</p> <p>2. Niewłaściwa struktura przestrzenna i wiekowa drzewostanów</p>	<p>1. Regulowanie składu gatunkowego drzewostanów z uwzględnieniem fazy rozwojowej drzewostanu, typu siedliska oraz typu zbiorowiska roślinnego i możliwych wariantów składu gatunkowego z jednoczesną ochroną spontanicznych procesów odnowienia w miejscach o naturalnych procesach sukcesyjnych zgodnych z siedliskiem.</p> <p>2. Wykonywanie działań ochronnych z uwzględnieniem wymogów ochrony siedlisk i gatunków określonych w załącznikach do dyrektywy ptasiej (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. U. UE L z dnia 26 stycznia 2010r.) i dyrektywy siedliskowej (Dyrektywa Siedliskowa - Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. U. UE L. z dnia 22 lipca 1992r.).</p> <p>3. Prowadzenie zabiegów pielęgnacyjno-hodowlanych w drzewostanach objętych programem przebudowy i renaturalizacji, polegających na:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) stosowaniu różnych rodzajów cięć (w tym o charakterze pielęgnacyjnym i przekształceniowym) dla potrzeb, przebudowy składu gatunkowego drzewostanów;</li> <li>2) odnawianiu drzewostanu pod osłoną, w lukach oraz w poprawkach i uzupełnieniach;</li> <li>3) ochronie odnowień poprzez składanie gałęzi i ograniczanie szkodliwego wpływu roślinności;</li> <li>4) pracach szkółkarskich;</li> <li>5) zbiorze nasion i szyszek</li> </ol>
6.	Uszkodzenie odnowień i młodników przez jeleniowate	<p>Zabezpieczanie drzewostanów przed uszkodzeniami powodowanymi przez zwierzęta roślinożerne przez:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) zabezpieczanie młodego pokolenia drzew (grodzenie upraw siatką leśną, smarowanie drzew środkiem odstraszającym, stosowanie zabezpieczeń mechanicznych);</li> <li>2) naprawy bieżące, remonty oraz czasowy demontaż istniejących ogrodzeń;</li> <li>3) demontaż starych ogrodzeń;</li> <li>4) kontrolę liczebności populacji zwierząt roślinożernych</li> </ol>

7.	Zarastanie ekosystemów trawiastych na skutek sukcesji	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Koszenie łąk i pastwisk z usuwaniem biomasy lub wypas zwierząt.</li> <li>2. Usuwanie naturalnego odnowienia drzew i krzewów z ekosystemów trawiastych</li> </ol>
8.	Zanikanie starych odmian drzew owocowych oraz zamieranie populacji owadów zapylających	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Wegetatywne rozmnażanie drzew i krzewów owocowych z egzemplarzy rosnących na terenie PNGS.</li> <li>2. Pielęgnowanie sadu kolekcyjnego i starych sadów oraz drzew przydomowych.</li> <li>3. Kontynuacja działań zmierzających do odtworzenia zbliżonego do naturalnego zespołu owadów zapylających przez reaktywowanie bartnictwa</li> </ol>
9.	Oddziaływanie gatunków inwazyjnych na rodzime składniki flory i zbiorowiska roślinne	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> <li>1) rdestowca ostrokończystego (<i>Reynoutria japonica</i>);</li> <li>2) rdestowca sachalińskiego (<i>Reynoutria sachalinensis</i>);</li> <li>3) rdestowca pośredniego (<i>Reynoutriax bohemica</i>);</li> <li>4) barszczu Sosnowskiego (<i>Heracleum sosnowskyi</i>);</li> <li>5) barszczu Mantegazziego (<i>Heracleum mantegazzianum</i>);</li> <li>6) niecierpka gruczołowatego (<i>Impatiens glandulifera</i>);</li> <li>7) łubinu trwałego (<i>Lupinus polyphyllus</i>).</li> </ol> </li> <li>2. W przypadku stwierdzenia występowania inwazyjnych gatunków roślin, ograniczanie ich liczebności lub całkowita eliminacja poprzez: <ol style="list-style-type: none"> <li>1) koszenie;</li> <li>2) wykopywanie;</li> <li>3) wywożenie;</li> <li>4) zniszczenie, poza granicami PNGS</li> </ol> </li> </ol>
10.	Zamieranie osobników lub problemy z naturalnym odbudowaniem populacji następujących gatunków rzadkich i chronionych: <ol style="list-style-type: none"> <li>1) sosny drzewokosej (<i>Pinus x rhaetica</i>);</li> <li>2) goryczuszki czeskiej (<i>Gentianella bohemica</i>);</li> <li>3) storczyca kulistej (<i>Traunsteinera globosa</i>)</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Zbiór nasion.</li> <li>2. Hodowla sadzonek.</li> <li>3. Wprowadzanie wyhodowanych sadzonek na wybrane stanowiska.</li> <li>4. Monitoring populacji gatunków rzadkich i chronionych.</li> <li>5. Czynna lub bierna ochrona stanowisk zgodnie z potrzebami gatunków</li> </ol>
11.	Zanieczyszczenie powierzchni	Zbiórka, segregacja i wywóz odpadów stałych

	ziemi	
12.	Degradacja infrastruktury drogowej przez czynniki abiotyczne i antropogeniczne, utrudniająca dojazd do powstałych zagrożeń, w szczególności pożarów, wypadków	Utrzymanie przejezdności dróg będących własnością PNGS przez naprawę zniszczonych odcinków
13.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Zmiana stosunków wodnych i szaty roślinnej oraz zubożenie siedlisk wilgotnych spowodowane odwodnieniem ekosystemów starymi rowami melioracyjnymi.</li> <li>2. Zarastanie wysychających mokradeł młodym pokoleniem świerka (<i>Picea abies</i>) czy brzozy omszonej (<i>Betula pubescens</i>) pochodzącym z sukcesji naturalnej.</li> <li>3. Nadmierny odpływ wody</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ochrona i odtwarzanie zagrożonych siedlisk hydrogenicznych w PNGS przez ograniczenie nadmiernego odpływu wody.</li> <li>2. Ograniczenie spływu wody po zboczach oraz usuwanie młodego pokolenia świerka (<i>Picea abies</i>), brzozy omszonej (<i>Betula pubescens</i>) pochodzących z sukcesji naturalnej.</li> <li>3. Rozpoznanie przestrzennej formy stref torfowisk i mokradeł do celu opracowania działań profilaktycznych na wypadek pożarów lasu oraz odbudowy ekosystemów zdegradowanych przez człowieka</li> </ol>
14.	Presja zabudowy prywatnych nieruchomości na obszarze PNGS powodująca w szczególności zanieczyszczenie powietrza, zrzuty zanieczyszczeń do wód, przekształcanie powierzchni ziemi	Wykup nieruchomości gruntowych
15.	Niedostateczny poziom naukowej wiedzy przyrodniczej z terenu PNGS	Realizacja naukowych projektów badawczych w przypadku pojawienia się nagłej potrzeby (zgodnie z ustawą o ochronie Przyrody)

## II. Zagrożenia wewnętrzne potencjalne

Lp.	Identyfikacja i ocena zagrożeń <sup>1)</sup>	Sposób eliminacji lub ograniczania zagrożeń i ich skutków
1.	Nadmierny ruch pojazdów na drodze do Błędnyc Skał generujący w szczególności zanieczyszczenie powietrza, wibracje, hałas, płoszenie zwierząt, a także zagrożenie dla turystów	Ograniczanie ruchu pojazdów drogą do Błędnyc Skał, poprzez budowę parkingów o ograniczonej ilości stanowisk na Polanie YMCA (100 stanowisk)

2.	Coroczny wzrost ruchu turystycznego na Szczelińcu Wielkim i Błędnym Skałach powodujący w szczególności wzrost ilości odpadów, hałasu, nasilanie się procesów erozyjnych w rejonach szlaków turystycznych	Wprowadzenie ruchu jednokierunkowego na trasach turystycznych. Budowa infrastruktury turystycznej zapewniającej bezpieczne przejście
----	--	--

### III. Zagrożenia zewnętrzne istniejące

Lp.	Identyfikacja i ocena zagrożeń <sup>1)</sup>	Sposób eliminacji lub ograniczania zagrożeń i ich skutków
1.	Niedostateczny poziom wiedzy społeczności lokalnych na temat roli jaką odgrywa PNGS oraz zasad i przepisów obowiązujących w PNGS	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Podejmowanie działań służących ochronie przyrody w PNGS i przynoszących korzyści społeczności lokalnej, w szczególności w zakresie obsługi ruchu turystycznego.</li> <li>2. Prowadzenie działań edukacyjnych skierowanych do społeczności lokalnych.</li> <li>3. Organizacja kampanii i zajęć edukacyjnych promujących przyrodę PNGS.</li> <li>4. Monitorowanie postaw społeczności lokalnych w zakresie stosunku wobec PNGS i zaangażowania w ochronę przyrody</li> </ol>
2.	Niski poziom świadomości ekologicznej turystów i społeczności lokalnych w zakresie roli jaką odgrywa PNGS oraz zasad obowiązujących w PNGS	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Realizacja programów edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży szkolnej.</li> <li>2. Prowadzenie działalności edukacyjnej w oparciu o przestrzenny system edukacyjno-informacyjny, w tym szczególnie dotyczącej potrzeb ochrony zasobów przyrody PNGS.</li> <li>3. Doskonalenie oferty edukacyjnej dla wszystkich grup odbiorców.</li> <li>4. Publikacja materiałów na temat PNGS, jego środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz problemów ochrony środowiska.</li> <li>5. Współpraca ze społecznościami lokalnymi</li> </ol>
3.	Przerwanie powiązań przyrodniczych PNGS z otoczeniem, a w konsekwencji doprowadzenie do zubożenia genetycznego i gatunkowego roślin i zwierząt PNGS	Zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych łączących PNGS z innymi obszarami chronionymi przez udział w tworzeniu dokumentów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym okolicznych gmin
4.	Zanieczyszczenie powietrza, gleb i wód oraz hałas wzdłuż	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Propagowanie rozwiązań mających na celu ograniczenie ruchu kołowego przez PNGS,</li> </ol>



	szlaków komunikacyjnych przecinających PNGS	wspieranie rozwoju transportu zbiorowego i alternatywnego na obszarze PNGS. 2. Ograniczenie ruchu samochodowego na drodze Polana YMCA – Błędne Skały przez dążenie do wprowadzenia transportu alternatywnego i zbiorowego. 3. Modernizacja odcinków dróg newralgicznych z punktu widzenia przeciwdziałania zagrożeniom na terenie PNGS, zwłaszcza ze względów pożarowych czy możliwości pomocy turystom poszkodowanym w wypadkach
5.	Zanieczyszczenie powietrza, gleb i wód na skutek funkcjonowania w sąsiedztwie PNGS zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej oraz ośrodków wypoczynkowych	1. Propagowanie idei modernizacji i przebudowy systemów ogrzewania oraz urządzeń związanych z gospodarką wodno-ściekową. 2. Dążenie do wprowadzania odpowiednich rozwiązań w zagospodarowaniu przestrzennym w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 3. Dążenie do likwidacji nielegalnych składowisk odpadów w otulinie PNGS. 4. Edukacja ekologiczna społeczności lokalnych
6.	Zmniejszanie się wartości krajobrazu kulturowego na skutek wprowadzania dysharmonijnych form architektury i obiektów reklamowych (głównie w Karłowie i w bezpośrednim sąsiedztwie PNGS)	1. Propagowanie regionalnych wzorów architektury sudeckiej. 2. Działania na rzecz wprowadzenia do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zapisów ograniczających presję urbanizacyjną na terenie otuliny PNGS oraz opiniowanie inwestycji prywatnych i samorządowych
7.	Występowanie gatunków roślin inwazyjnych w otulinie PNGS	Współpraca z samorządami lokalnymi w celu eliminacji gatunków roślin inwazyjnych
8.	Naruszanie granic PNGS, poprzez bezprawne zajęcie lub użytkowanie gruntów i samowole budowlane	1. Regulacja stanu granic PNGS. 2. Monitoring granic przez służby PNGS w zakresie bezprawnego zajmowania lub użytkowania gruntów i samowoli budowlanych

#### IV. Zagrożenia zewnętrzne potencjalne

Lp.	Identyfikacja i ocena zagrożeń <sup>1)</sup>	Sposób eliminacji lub ograniczania zagrożeń i ich skutków
-----	--	---

1.	Przedostawianie się na teren PNGS jenota ( <i>Nyctereutes procyonoides</i> ) - obcego gatunku zwierząt	Odstrzały redukcyjne jenota ( <i>Nyctereutes procyonoides</i> ) zgodnie z ustawą z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. z 2017r. poz. 2195)
2.	Zmniejszanie się wartości krajobrazu kulturowego na skutek wprowadzania zabudowy niezharmonizowanej z kulturowym i przyrodniczym otoczeniem oraz reklam i tablic informacyjnych, których forma plastyczna lub sposób prezentacji wprowadzają znaczącą dysharmonię w krajobrazie	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Dążenie do wprowadzenia rozwiązań w zagospodarowaniu przestrzennym w otulinie PNGS dotyczących kształtowania nowej i przekształceń dawnej architektury oraz nadzór nad wdrażaniem tych ustaleń.</li> <li>2. Prowadzenie działań edukacyjnych promujących miejscowe tradycje oraz kształtujących potrzeby estetyczne dotyczące krajobrazu.</li> </ol>
3.	Zanikanie lokalnych tradycji	Prowadzenie działań edukacyjnych promujących tradycyjne budownictwo, sadownictwo, bartnictwo, pasterstwo oraz lokalne zwyczaje
4.	Choroby o charakterze epizootii	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Monitoring stanu zdrowotnego populacji zwierząt ze szczególnym uwzględnieniem dzika (<i>Sus scrofa</i>).</li> <li>2. Opracowanie i wdrożenie procedur postępowania w przypadku stwierdzenia epizootii lub zaobserwowania niepokojących objawów chorobowych.</li> </ol>

Objaśnienia:

- 1) Ocena zagrożeń wyraża się w uszeregowaniu od najistotniejszego.
- 2) PNGS – Park Narodowy Gór Stołowych.

**OPIS SPOSOBÓW OCHRONY CZYNNEJ EKOSYSTEMÓW Z PODANIEM  
RODZAJU, ROZMIARU I LOKALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH ZADAŃ**

I. Sposoby ochrony czynnej ekosystemów na obszarach ochrony ścisłej

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
1.	<p>1. Budowa, remonty i utrzymanie szlaków i urządzeń turystycznych:</p> <p>1) naprawa i bieżąca konserwacja infrastruktury turystycznej w tym oznakowań, drogowskazów na węzłach komunikacyjnych; remont lub wymiana tablic edukacyjnych i informacyjnych przy szlakach oraz miejscach odpoczynku; remont lub wymiana drogowskazów na szlakach turystycznych;</p> <p>2) usuwanie napisów (skutki wandalizmu) z infrastruktury turystycznej i skał.</p> <p>2. Przygotowanie szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych do sezonu turystycznego, poprzez:</p> <p>1) udroźnianie szlaków przez usuwanie drzew tarasujących szlaki i ścieżki edukacyjne;</p> <p>2) usuwanie martwych drzew zagrażających turystom poruszającym się po szlakach i ścieżkach edukacyjnych;</p> <p>3) oznaczenie szlaków narciarskich;</p> <p>4) wykonywanie działań zabezpieczających w rejonie szlaków turystycznych mających na celu ochronę przed naturalnymi masowymi</p>	<p>Do 20 sztuk – tablice edukacyjne</p> <p>Do 109 km – szlaki piesze</p> <p>Do 53 km – szlaki rowerowe</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p> <p>35 km</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Szlaki turystyczne i urządzenia zlokalizowane przy szlakach turystycznych na obszarze PNGS<sup>2)</sup></p> <p>Szlaki turystyczne, narciarskie i ścieżki edukacyjne zlokalizowane na obszarze PNGS</p>

	<p>ruchami skał.</p> <p>3. Bieżące naprawy i konserwacje kładki edukacyjnej „Niknąca Łąka”.</p> <p>4. Bieżące naprawy i konserwacje stanowisk „Ścieżki Skalnej Rzeźby”.</p>	<p>Według potrzeb</p> <p>Łącznie 14 stanowisk</p>	<p>Oddział 57b, przebieg po żółtym szlaku turystycznym</p> <p>Oddziały - 15, 16, 2, przebieg po żółtym szlaku turystycznym</p>
2.	Usuwanie odpadów z obszaru PNGS	Według potrzeb	Szlaki turystyczne i miejsca odpoczynku zlokalizowane przy szlakach turystycznych na obszarze PNGS
3.	Oznakowanie granic obszarów objętych ochroną ścisłą	Według potrzeb	Obszary PNGS objęte ochroną ścisłą
4.	<p>1. Monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin w szczególności:</p> <p>1) rdestowca ostrokończystego (<i>Reynoutria japonica</i>);</p> <p>2) rdestowca sachalińskiego (<i>Reynoutria sachalinensis</i>);</p> <p>3) rdestowca pośredniego (<i>Reynoutriax bohemia</i>);</p> <p>3) barszczu Sosnowskiego (<i>Heracleum sosnowskyi</i>);</p> <p>4) barszczu Mantegazziego (<i>Heracleum mantegazzianum</i>);</p> <p>5) niecierpka gruczołowatego (<i>Impatiens glandulifera</i>).</p> <p>2. W przypadku stwierdzenia występowania inwazyjnych gatunków roślin:</p> <p>1) koszenie;</p> <p>2) wykopywanie;</p> <p>3) wywożenie;</p> <p>4) zniszczenie poza granicami PNGS.</p>	Według potrzeb	Obszar PNGS w miejscach występowania inwazyjnych gatunków roślin
5.	<p>Monitoring siedlisk Natura 2000:</p> <p>1) torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe),</p> <p>2) torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z</p>	Według potrzeb	Obszar PNGS w miejscach występowania

	<p>roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea nigrae</i>),</p> <p>3) kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>),</p> <p>4) żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>),</p> <p>5) bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis, Vaccinio uliginosi Pinetum, Pino mugo-Sphagnetum, Sphagno girgensohnii-Piceetum</i>),</p> <p>6) jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>),</p> <p>7) górskie bory świerkowe (<i>Piceion abietis</i>: część – zbiorowiska górskie),</p> <p>8) wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami <i>Potentilletalia caulescentis</i>,</p> <p>9) ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>,</p> <p>10) piargi i gołoborza krzemianowe</p>		
6.	Rozpoznanie przestrzenne stref torfowisk i mokradł do celu opracowani działań profilaktycznych na wypadek pożarów lasu oraz odbudowy ekosystemów zdegradowanych przez człowieka	Według potrzeb	Torfowiska, mokradła i zabagnienia na obszarze PNGS
7.	Realizacja naukowych projektów badawczych w przypadku pojawienia się nagłej potrzeby. (zgodnie z Ustawą o Ochronie Przyrody).	Według potrzeb	Obszar całego Parku
8	Zabezpieczanie drzewostanów przed uszkodzeniami powodowanymi przez zwierzęta roślinożerne, przez: 1) naprawy bieżące, remonty	Według potrzeb	Obwody ochronne - Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina

	kapitalne istniejących ogrodzeń; 2) demontaż starych ogrodzeń	Według potrzeb	
--	--	----------------	--

## II. Sposoby ochrony czynnej ekosystemów na obszarach ochrony czynnej

### A. W ekosystemach leśnych

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
1.	Regulowanie składu gatunkowego drzewostanów z uwzględnieniem fazy rozwojowej drzewostanu, typu siedliska oraz typu zbiorowiska roślinnego i możliwych wariantów składu gatunkowego: 1) czyszczenia wczesne, czyszczenia późne;  2) cięcia I, II i III klasy wieku (trzebieże oraz cięcia o charakterze przekształceniowym)	Do 23 ha  Do 31ha	Oddziały – 1d, h 4a, k 18b, 19k, 54c, 62j, 63c, k 64d, 71a, b 74a, 101c, 102a, b 117t, w bx, 126n Oddziały – 6k, 23i, 46h, 81c, 87a Oddział – 87a
2.	Prowadzenie zabiegów pielęgnacyjno-hodowlanych w drzewostanach objętych programem przebudowy i renaturalizacji, po uwzględnieniu odnowień naturalnych, polegających na: 1) stosowaniu różnych rodzajów cięć dla potrzeb przebudowy składu gatunkowego drzewostanów o charakterze przekształceniowym (cięcia IV, V i starszej klasy wieku); 2) przygotowaniu powierzchni do odnawiania drzewostanu – sadzenie drzew pod osłoną drzewostanu, na powierzchniach po zrębach sanitarnych, w ramach poprawek i uzupełnień oraz przez siew;	Do 110 ha  Do 70 ha	Oddziały – 4p, 11b, 19a, 30i,o, 43y, 45g, 64d, 67g,m,70h,79h, 81j,k, 102b, 108f,g, 129a, 142d Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina

	<p>3) ochronie odnowień poprzez składanie gałęzi;</p> <p>4) wykaszaniu roślinności zielnej w odnowieniach;</p> <p>5) pracach szkółkarskich;</p> <p>6) zbiorze nasion buka (<i>Fagus sylvatica</i>), lipy drobnolistnej (<i>Tilia cordata</i>), wiązu górskiego (<i>Ulmus glabra</i>), jarzęba pospolitego (<i>Sorbus aucuparia</i>), klonu jaworu (<i>Acer pseudoplatanus</i>), szyszek jodły (<i>Abies alba</i>) oraz nasion drzew i krzewów biocenotycznych (głóg (<i>Crataegus monogyna</i>), tarnina (<i>Prunus spinosa</i>))</p>	<p>Według potrzeb</p> <p>Do 35 ha</p> <p>1,28 ha</p> <p>Do 1200 kg</p>	<p>Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina</p> <p>Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina</p> <p>Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina</p> <p>Obszar PNGS</p>
3.	Opóźnienie rozpadu monokultur świerkowych ( <i>Picea abies</i> ) przez cięcia sanitarne - usuwanie powalonych, złamanych oraz zasiedlonych przez owady drzew z pozostawieniem części drzew niezagrażających zdrowotności drzewostanów	Według potrzeb i stopnia zagrożenia przez owady	Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina
4.	<p>Zachowanie właściwego stanu zdrowotnego drzewostanów, przez:</p> <p>1) korowanie części drzew, pozostawionych w ekosystemach do rozpadu, a zasiedlonych przez owady w drzewostanach zagrożonych masowym występowaniem kornika drukarza (<i>Ips typographus</i>) i gatunków towarzyszących, m.in. kornika drukarczyka (<i>Ips amitinus</i>), rytownika pospolitego</p>	Według potrzeb i stopnia rozwoju owadów	Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina

	<p>(<i>Pityogenes chalcographus</i>), czterooczaka świerkowca (<i>Polygraphus poligraphus</i>);</p> <p>2) prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez jesienne poszukiwania larw owadów z rodzaju zasnują (<i>Cephalcia</i> spp.);</p> <p>3) prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez wystawianie pułapek feromonowych na brudnicę mniszkę (<i>Lymantria monacha</i>), wskaźnicę modrzewianeczkę (<i>Zeiraphera griseana</i>) oraz inne gatunki wskazane przez Instytut Badawczy Leśnictwa lub Zespół Ochrony Lasu;</p> <p>4) prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez wykładanie pułapek klasycznych, feromonowych na kornika drukarza (<i>Ips typographus</i>) i gatunki towarzyszące, m.in. kornika drukarczyka (<i>Ips amitinus</i>), rytownika pospolitego (<i>Pityogenes chalcographus</i>), czterooczaka świerkowca (<i>Polygraphus poligraphus</i>);</p> <p>5) monitoring i ograniczenie liczebności ryjkowców w uprawach i młodnikach poprzez wykładanie pułapek</p>	<p>do 94 prób</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p>	
--	--	---	--



	klasycznych na szeliniaka ( <i>Hylobiu</i> ssp.)		
5.	<p>Zabezpieczanie drzewostanów przed uszkodzeniami powodowanymi przez zwierzęta roślinożerne, przez:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) odstrzały redukcyjne populacji zwierząt roślinożernych w celu ograniczenia szkód powstałych przez zgryzanie jodły (<i>Abies alba</i>) i buka (<i>Fagus sylvatica</i>) w odnowieniach sztucznych wprowadzanych jako przebudowa drzewostanów;</li> <li>2) zabezpieczanie młodego pokolenia drzew poprzez grodzenie upraw siatką leśną;</li> <li>3) zabezpieczanie młodego pokolenia drzew - smarowanie drzew środkiem odstraszającym;</li> <li>4) zabezpieczenie młodego pokolenia drzew – stosowanie zabezpieczeń mechanicznych;</li> <li>5) naprawy bieżące, remonty kapitalne oraz czasowy demontaż istniejących ogrodzeń;</li> <li>5) demontaż starych ogrodzeń</li> </ol>	<p>Jeleń (<i>Cervus elaphus</i>) - do 25 sztuk, w tym do 8 byków, do 12 łań, do 5 cieląt rocznie</p> <p>Do 1000 mb</p> <p>Do 110 ha</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Do 5000 mb</p>	<p>Obwody ochronne - Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina</p>
6.	<p>1. Monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin w szczególności:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) rdestowca ostrokończystego (<i>Reynoutria japonica</i>);</li> <li>2) rdestowca sachalińskiego (<i>Reynoutria sachalinensis</i>);</li> <li>3) rdestowca pośredniego (<i>Reynoutriax Bohemia</i>);</li> <li>4) barszczu Sosnowskiego (<i>Heracleum sosnowskyi</i>);</li> <li>5) barszczu Mantegazziego (<i>Heracleum mantegazianum</i>);</li> <li>6) niecierpka gruczołowatego</li> </ol>	<p>Według potrzeb</p>	<p>Obszar PNGS w miejscach występowania inwazyjnych gatunków roślin</p>

	<p>(<i>Impatiens glandulifera</i>).</p> <p>2. W przypadku stwierdzenia występowania inwazyjnych gatunków roślin:</p> <p>1) koszenie;</p> <p>2) wykopywanie;</p> <p>3) wywożenie;</p> <p>4) zniszczenie poza granicami PNGS</p>		
7.	Restytucja i ochrona populacji owadów zapylających: pszczoła miodna ( <i>Apis mellifera</i> ), murarka ogrodowa ( <i>Osmia ruta</i> ), trzmiele ( <i>Bombus</i> spp.)	Według potrzeb	Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina
8.	Waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych przez pielęgnowanie starych sadów i przydomowych drzew	Według potrzeb	Oddziały – 18, 21, 22, 24, 26, 83, 99
9.	Pielęgnacja drzew owocowych wprowadzanych jako wzbogacenie bazy żerowej dla zwierząt	Według potrzeb	Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina
10.	Odstrzał redukcyjny jenota ( <i>Nyctereutes procyonoides</i> ) w celu zapobiegania ekspansji obcego gatunku zwierząt	Do 5 szt.	Obszar PNGS
11.	Odstrzał redukcyjny osobników z gatunku dzik ( <i>Sus scrofa</i> ) w celu minimalizacji zagrożenia epizootycznego	Według potrzeb	Obszar PNGS

#### B. W ekosystemach wodnych i siedliskach mokradłowych

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
1.	<p>Konserwacja urządzeń hydrotechnicznych i przeciwpożarowych:</p> <p>1) wykaszanie roślinności na grobli;</p> <p>2) naprawa tablic informacyjnych;</p> <p>3) naprawa urządzeń hydrotechnicznych i przeciwpożarowych.</p>	<p>Do 0,024 ha</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p>	Oddziały – 19l, r, 78c

2.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ochrona i odtwarzanie zagrożonych siedlisk hydrogenicznych w PNGS.</li> <li>2. Ograniczenie nadmiernego odpływu wody przez zatykanie rumoszem drzewnym starych rowów melioracyjnych, spowolnienie spływu po zboczach.</li> <li>3. Usuwanie młodego pokolenia świerka (<i>Picea abies</i>), brzozy omszonej (<i>Betula pubescens</i>) i brzozy brodawkowatej (<i>Betula pendula</i>).</li> <li>4. Monitoring siedlisk hydrogenicznych ze szczególnym uwzględnieniem obserwacji wpływu zmian poziomu wód powierzchniowych i podziemnych na ich stan.</li> <li>5. Wykaszanie zapobiegające procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznych.</li> <li>6. Naprawa tablic informacyjnych zlokalizowanych przy siedliskach hydrogenicznych.</li> <li>7. Rozpoznanie w terenie stref torfowisk i mokradła do celu opracowani działań profilaktycznych na wypadek pożarów lasu oraz odbudowy ekosystemów zdegradowanych przez człowieka</li> </ol>	Według potrzeb	Torfowiska, mokradła i zabagnienia na obszarze PNGS
3.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznych przez ręczne koszenie wraz z usuwaniem biomasy.</li> <li>2. Usuwanie naturalnego odnowienia drzew i krzewów.</li> </ol>	Do 2 ha	Oddział – 80j, m, n, p

C. Inne

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
-----	-------------------------	---------	---------------------------

1.	<p>1. Budowa, remonty i utrzymanie szlaków i urządzeń turystycznych:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) naprawa i bieżąca konserwacja infrastruktury turystycznej w tym oznakowań, drogowskazów na węzłach komunikacyjnych;</li> <li>2) budowa wiat turystycznych;</li> <li>3) remont lub wymiana tablic edukacyjnych i informacyjnych przy szlakach oraz miejscach odpoczynku;</li> <li>4) remont lub wymiana znaków na szlakach;</li> <li>5) konserwacje i remonty oznakowania oraz wyposażenia szlaków turystycznych;</li> <li>6) remont i wymiana ogrodzeń przy parkingach i miejscach wypoczynku;</li> <li>7) budowa kładek i pomostów na szlakach turystycznych;</li> <li>8) remont szlaku turystycznego żółtego z Pasterki (parking) na Szczeliniec Wielki (przełęcz);</li> <li>9) budowa trasy turystycznej na Błędnym Skałach dla osób niepełnosprawnych;</li> <li>10) remont szlaku turystycznego w rejonie Skalnych Grzybów;</li> <li>11) wyznaczenie ścieżek dojścia do miejsc wspinaczkowych;</li> <li>12) wytyczenie ścieżki dojścia do Krzyża Marty.</li> </ol> <p>2. Usuwanie napisów (skutki wandalizmu) z infrastruktury turystycznej i skał.</p> <p>3. Naprawa i bieżąca konserwacja nawierzchni szlaków turystycznych (piaskowiec radkowski).</p> <p>4. Przygotowanie szlaków turystycznych i ścieżek</p>	<p>Według potrzeb</p> <p>2 sztuki Według potrzeb</p> <p>Wg potrzeb</p> <p>Do 109 km</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Do 450 m</p> <p>Do 500 m</p> <p>Do 5000 m</p> <p>Wg potrzeb</p> <p>Do 500 m</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Do 15 km</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Szlaki turystyczne i obiekty zlokalizowane przy szlakach turystycznych, miejscach wypoczynku i parkingach na obszarze PNGS</p> <p>Szlaki turystyczne, narciarskie i ścieżki edukacyjne zlokalizowane na obszarze PNGS</p>
----	--	--	--

<p>edukacyjnych do sezonu turystycznego (udroźnianie szlaków i ścieżek edukacyjnych przez usuwanie drzew tarasujących szlaki).</p> <p>5. Usuwanie martwych drzew zagrażających turystom poruszającym się po szlakach turystycznych i ścieżkach edukacyjnych.</p> <p>6. Wykonywanie działań zabezpieczających w rejonie szlaków turystycznych mających na celu ochronę przed naturalnymi masowymi ruchami skał.</p>	<p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p>	
<p>7. Bieżące remonty wyposażenia tras turystycznych na Szczelińcu Wielkim i w Błędnych Skałach: 1) wymiana kładek; 2) remont nawierzchni szlaku; 3) remont drobnej infrastruktury turystycznej.</p> <p>8. Remont szlaku turystycznego i wyposażenie go w infrastrukturę turystyczną.</p> <p>9. Bieżące naprawy nawierzchni szlaków rowerowych na terenie PNGS</p> <p>10. Odnowienie oznakowania szlaków rowerowych.</p> <p>11. Udostępnienie punktu widokowego w rejonie Fortu Karola wraz z wyznaczeniem szlaku dojściowego</p> <p>12. Bieżące naprawy i konserwacje ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w Parku Narodowym Gór Stołowych”.</p> <p>13. Bieżące naprawy i konserwacja stanowisk „Ścieżki Skalnej Rzeźby”.</p> <p>14. Bieżące naprawy i konserwacje:</p>	<p>Według potrzeb</p> <p>900 m</p> <p>Do 5 km</p> <p>Do 10 km</p> <p>Do 120 m</p> <p>Łącznie 12 stanowisk</p> <p>Łącznie 14 stanowisk</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Oddziały - 116, 121, 41</p> <p>Szlak zielony – Bukowina – Błędne Skały</p> <p>Szlaki rowerowe na obszarze PNGS</p> <p>Szlaki rowerowe na obszarze PNGS</p> <p>Oddział – 85 b, h</p> <p>Oddziały - 115, 116, 117, 118, 120, 121</p> <p>Oddziały – 2, 4, 19, 42, 41 – przebieg po żółtym szlaku turystycznym</p>

	<p>1) stanowiska edukacyjnego „Radkowskie Baszty” (ścieżka geologiczna);</p> <p>2) stanowisk edukacyjnych „Wisząca Skała, Podmorskie Kanały, Białe Ściany” (ścieżka geologiczna);</p> <p>3) kładki edukacyjnej „Niknąca Łąka”.</p> <p>15. Budowa (odtworzenie) parkingu na Stoczym Zakręcie.</p> <p>16. Wytyczenie ścieżki edukacyjnej „Skalne Grzyby” zgodnie z przebiegiem żółtego i czerwonego szlaku turystycznego i wykonaniem dojść do atrakcyjnych form skalnych</p>	<p>Do 180 m<sup>2</sup></p> <p>Łącznie do 7500 m</p>	<p>Oddział 29a</p> <p>Oddziały - 106d, 97f</p> <p>Oddział 57a – przebieg po żółtym szlaku turystycznym</p> <p>Oddział 13 h</p> <p>Oddz. 46, 47, 53, 54, 55, 61</p>
2.	<p>Ograniczanie antropopresji na obszarze PNGS poprzez:</p> <p>1) przygotowanie, oznakowanie i utrzymanie szlaków narciarstwa biegowego;</p> <p>2) odsłanianie form skalnych oraz punktów widokowych poprzez podkrzesywanie i przycinanie gałęzi drzew oraz wyznaczenie szlaków dojścia na Skalnych Grzybach, Szczelińcu Wielkim i Błędnym Skałach;</p> <p>3) monitorowanie obszarów wspinaczkowych</p>	<p>Do 35 km</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Szlaki narciarstwa biegowego na obszarze PNGS</p> <p>Oddziały – 46, 47, 41, 116</p> <p>Obszary wspinaczkowe na terenie PNGS</p>
3.	<p>Usuwanie odpadów z obszaru PNGS</p>	<p>Według potrzeb</p>	<p>Szlaki turystyczne i miejsca odpoczynku zlokalizowane przy szlakach turystycznych na obszarze PNGS</p>
4.	<p>Oznakowanie granic PNGS:</p> <p>1) ustawienie tablic przy wejściach do PNGS;</p> <p>2) koszenie trawy przy tablicach.</p>	<p>30 sztuk</p> <p>218 m<sup>2</sup></p>	<p>Obwody ochronne – Szczeliniec, Bukowina, Czerwona Woda</p>
5.	<p>Utrzymanie dróg we właściwym stanie technicznym (remonty)</p>	<p>Do 50 km</p>	<p>Obszar PNGS</p>

	i modernizacje)		
6.	Remont modernizacyjny drogi przeciwpożarowej	Do 2000 m	Obwód Ochronny Bukowina, oddziały – 149d, g, h, i, j, k, n, 150g, h
7.	Remont modernizacyjny drogi przeciwpożarowej na Błędne Skały	Do 4000 m	Obwód Ochronny Bukowina oddziały – 121b, c, 122a, b, h, j, k, l, m, o, 127a, b, c, d, f
8.	Monitorowanie masowych ruchów skał – odczyty szczelinomierzy	4 punkty monitoringu	Obwód Ochronny Szczeliniec – 41i, r, 84b
9.	Przekształcenie drogi asfaltowej w szlak pieszo-rowerowy	Do 6100 m	Obwód Ochronny Czerwona Woda, oddziały – 160Aa, 161Ac
10.	Realizacja naukowych projektów badawczych w przypadku pojawienia się nagłej potrzeby. (zgodnie z Ustawą o Ochronie Przyrody)	Według potrzeb	Obszar całego Parku
11.	Monitoring siedlisk Natura 2000: 1) torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzeria-Caricetea nigrae</i> ), 2) kwaśne buczyny ( <i>Luzulo-Fagetum</i> ), 3) żyzne buczyny ( <i>Dentario glandulosae Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i> ), 4) bory i lasy bagienne ( <i>Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi Pinetum</i> , <i>Pino mugo-Sphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i> ), 5) łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe ( <i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i> ) i olsy źródliskowe, 6) jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach	Według potrzeb	Obszar PNGS w miejscach występowania siedlisk Natura 2000

<p>(<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>),</p> <p>7) górskie bory świerkowe (<i>Piceion abietis</i>: część – zbiorowiska górskie),</p> <p>8) wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami <i>Potentilletalia caulescentis</i>,</p> <p>9) ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>,</p> <p>10) wysokogórskie borówczyska bażynowe (<i>Empetro-Vaccinietum</i>),</p> <p>11) piargi i gołoborza krzemianowe,</p> <p>12) ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)</p>		
---	--	--

### III. Sposoby ochrony czynnej ekosystemów na obszarach ochrony krajobrazowej

#### A. W nieleśnych ekosystemach lądowych

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
1.	<p>1. Przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach łąkowych, w tym ochrona siedlisk Natura 2000 – górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płaty bogate florystycznie), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherionelatioris</i>), górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>) przez:</p> <p>1) koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt;</p> <p>2) usuwanie naturalnego odnowienia drzew i krzewów.</p>	Do 350 ha	1. Oddziały – 1a, b, 5a, b, d, f, 6j, 7x, 8b, c, d, f, g, 9a, 17c, d, i, k, m, n, o, s, y, z, bx, cx, fx, 18i, n, 19d, 20l, m, n, o, p, s, t, w, x, y, ax, bx, dx, hx, kx, lx, 20Bh, i, j, k, l, m, 21a, m, p, 26a, 43n, w, 44b, d, g, h, i, l, o, 49d, 51g, 52i, 61g, i, k, 62m, 67j, o, 70a, 72h, i, m, 78h, i, k, l, o, 79i, 80g, 81a, 100bx, cx, 107d, i, j, m, o, r, s, 108c, i, 109f, 112l, 113f, g, p,



			<p>121p, s, t, 128w, x, y, ax, 130o, p, r, 131a, b, c, 132i, j, 135Aa, 137d, f, 138b, 139g, j, 141bx, cx, gx, hx, 143d, 146j, r, 151w.</p> <p>2. Działki – 110/3 i 111 gm. Lewin Kłodzki obr. Dańczów, 101 gm. Kudowa Zdrój obr. Jakubowice, 32/2, 32/3, 32/4, 32/5, 34/1 34/2 gm. Kudowa Zdrój obr. Bukowina</p>
2.	<p>Monitoring siedlisk Natura 2000:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płaty bogate florystycznie),</li> <li>2) niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>),</li> <li>3) górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)</li> <li>4) torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzeria-Caricetea nigrae</i>)</li> <li>5) górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk</li> <li>6) ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)</li> </ol>	Według potrzeb	Obszar PNGS w miejscach występowania siedlisk Natura 2000
3.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznym przez ręczne koszenie wraz z usuwaniem biomasy.</li> <li>2. Usuwanie naturalnego odnowienia drzew i krzewów.</li> </ol>	Do 1,5 ha	Oddział 5b

4.	Waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych – pielęgnowanie sadów oraz przydomowych drzew	Według potrzeb	Oddziały – 18, 19, 21, 83, 137, 152
5.	Restytucja i ochrona populacji owadów zapylających: pszczoła miodna ( <i>Apis mellifera</i> ), murarka ogrodowa ( <i>Osmia ruta</i> ), trzmiele ( <i>Bombus</i> spp.)	Według potrzeb	Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina
6.	<p>1. Monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin w szczególności:</p> <p>1) rdestowca ostrokończystego (<i>Reynoutria japonica</i>);</p> <p>2) rdestowca sachalińskiego (<i>Reynoutria sachalinensis</i>);</p> <p>3) rdestowca pośredniego (<i>Reynoutriax bohemica</i>);</p> <p>4) barszczu Sosnowskiego (<i>Heracleum sosnowskyi</i>);</p> <p>5) barszczu Mantegazziego (<i>Heracleum mantegazianum</i>);</p> <p>6) niecierpka gruczołowatego (<i>Impatiens glandulifera</i>);</p> <p>7) łąbinu trwałego (<i>Lupinus polyphyllus</i>)</p> <p>2. W przypadku stwierdzenia występowania inwazyjnych gatunków roślin:</p> <p>1) koszenie;</p> <p>2) wykopywanie;</p> <p>3) wywożenie;</p> <p>4) zniszczenie poza granicami PNGS.</p>	Według potrzeb	Obszar PNGS w miejscach występowania inwazyjnych gatunków roślin
7.	Pielęgnacja drzew owocowych wprowadzanych jako wzbogacenie bazy żerowej dla zwierząt	Według potrzeb	Obwody ochronne – Szczeliniec, Czerwona Woda, Bukowina
8.	Odstrzał redukcyjny jenota ( <i>Nyctereutes procyonoides</i> ) w celu zapobiegania ekspansji obcego gatunku zwierząt	Do 5 szt.	Obszar PNGS

9.	Odstrzał redukcyjny osobników z gatunku dzik ( <i>Sus scrofa</i> ) w celu minimalizacji zagrożenia epizootycznego	Według potrzeb	Obszar PNGS
----	---	----------------	-------------

#### B. W ekosystemach wodnych

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
1.	Remont urządzeń hydrotechnicznych zbiornika przy ul. Słonecznej w Kudowie Zdroju	Do 0,3 ha	Oddział - 151 t, y, w, z, x, ax, bx, cx
2.	Remont urządzeń hydrotechnicznych – remont kładki oraz odkrzaczenie grobli i wałów zbiornika wodnego na Czerwonej Wodzie.	Do 0,67 ha	Oddział – 78 b

#### C. Inne

Lp.	Rodzaj zadań ochronnych	Rozmiar	Lokalizacja <sup>1)</sup>
1.	<p>1. Budowa, remonty i utrzymanie szlaków oraz urządzeń turystycznych:</p> <p>1) naprawa i bieżąca konserwacja infrastruktury turystycznej w tym oznakowań, drogowskazów na węzłach komunikacyjnych;</p> <p>2) wymiana tablic edukacyjnych i informacyjnych przy szlakach i miejscach odpoczynku;</p> <p>3) konserwacje i remonty oznakowania oraz wyposażenia szlaków turystycznych;</p> <p>4) konserwacja wyposażenia miejsc odpoczynku oraz koszenie trawy w miejscach odpoczynku;</p> <p>5) budowa kładek i pomostów na szlakach turystycznych;</p> <p>6) usuwanie napisów (skutki</p>	<p>Według potrzeb</p> <p>Łącznie do 10 sztuk</p> <p>Do 109 km</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Szlaki turystyczne i obiekty zlokalizowane przy szlakach turystycznych, polach wypoczynkowych i parkingach, na obszarze PNGS</p>

<p>wandalizmu) z obiektów infrastruktury turystycznej i skał;</p> <p>7) naprawa i bieżąca konserwacja nawierzchni szlaków turystycznych (piaskowiec radkowski).</p> <p>2. Przygotowanie szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych do sezonu turystycznego, poprzez:</p> <p>1) usuwanie tarasujących je drzew;</p> <p>2) usuwanie martwych drzew zagrażających turystom poruszającym się po szlakach;</p> <p>3) wykonywanie działań zabezpieczających w rejonie szlaków turystycznych, mających na celu ochronę przed naturalnymi masowymi ruchami skał.</p> <p>3. Odnowienie oznakowania szlaków rowerowych.</p> <p>4. Bieżące remonty i naprawy wyposażenia i nawierzchni parkingów (Kształna Łąka, YMCA, Wodospady Pośny, Batorówek, Droga nad Urwiskiem, pod Szczelińcem).</p>	<p>Do 15 km</p> <p>Według potrzeb</p> <p>Do 53 km</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne na obszarze PNGS</p> <p>Szlaki rowerowe na obszarze PNGS Oddziały – 50f, 133f, g, 35f, 62, 31c, 42g</p>
<p>5. Koszenie trawy na parkingach i miejscach odpoczynku (Kształna Łąka, YMCA, Wodospady Pośny, Batorówek, Droga nad Urwiskiem, pod Szczelińcem).</p> <p>6. Bieżące konserwacje obiektu Ekocentrum przy Dyrekcji PNGS.</p> <p>7. Zagospodarowanie terenu przy Ekocentrum PNGS na cele edukacyjne.</p> <p>8. Bieżące naprawy i konserwacje stanowiska</p>	<p>Około 2 ha</p> <p>1 budynek</p> <p>0,10 ha</p> <p>Według potrzeb</p>	<p>Oddziały – 50f, 133f, g, 35f, 62, 31c, 42g</p> <p>Oddział 151 t</p>

<p>edukacyjnego „Łąki Pasterskie” (ścieżka geologiczna).</p> <p>9. Bieżące naprawy i konserwacje stanowiska edukacyjnego „Czerwona Skała” (ścieżka geologiczna).</p>	Według potrzeb	Oddział 44 d
<p>11. Bieżące naprawy i konserwacja stanowisk „Ścieżki Skalnej Rzeźby”.</p>	Łącznie 14 stanowisk	Oddział 148 c
<p>12. Remont wyposażenia ścieżki edukacyjnej „Płazy”.</p>	7 stanowisk oraz ławki, mostki i wiata oraz ciągi piesze	Oddziały – 17, 17A, 20A, 157A, 41A – przebieg po żółtym szlaku turystycznym
<p>13. Wykaszenie roślinności na grobli przy ścieżce edukacyjnej „Płazy”.</p>	0,10 ha	Oddział 151 t, y, w, z, x, ax, bx, cx
<p>14. Budowa Muzeum Ochrony Przyrody i Leśnictwa</p>	1 budynek	gm. Radków obr. Karłów, działki ew. 98, 100, obszar PNGS
<p>15. Budowa makiety Gór Stołowych</p>	1 ekspozycja	gm. Radków obr. Karłów, działki ew. 98, 100, obszar PNGS
<p>16. Adaptacja budynku na cele pracowni naukowo-teledetekcyjnej i wolontariatu</p>	1 budynek	gm. Radków obr. Karłów, działki ew. 98, 100, obszar PNGS
<p>17. Adaptacja budynku na cele pobytu osób niepełnosprawnych</p>	1 budynek	Karłów, działki ew. 98, 100, obszar PNGS
<p>18. Przebudowa obiektu tzw. patio na obiekt wystawienniczy CSE w Karłowie</p>		gm. Radków obr. Karłów, działki ew. 98, 100, obszar PNGS
<p>19. Wymiana ogrodzenia w rejonie parkingu górnego przy błędnych skałach i wyznaczenie szlaku</p>	221 mb	Oddział 116J
<p>20. Wymiana podestów drewnianych na trasie turystycznej Szczeliniec Wielki</p>	800 mb	Oddział 41i, 41r
<p>21. Wymiana ławostołów na</p>	2 sztuki	Oddział 41a, 41r

	trasie zejściowej ze Szczelinca Wielkiego		
2.	Ograniczanie niekontrolowanej ingerencji w obszar PNGS, polegającej m.in. na przebywaniu turystów lub odwiedzających PNGS w miejscach niedostępnych przez przygotowanie, oznakowanie i utrzymanie szlaków narciarstwa biegowego	Do 35 km	Szlaki narciarstwa biegowego na obszarze PNGS
3.	Usuwanie odpadów z obszaru PNGS	Według potrzeb	Szlaki turystyczne i miejsca odpoczynku przy szlakach
4.	Utrzymanie dróg we właściwym stanie technicznym (remonty i modernizacje)	Do 25 km	Obszar PNGS
5.	Budowa obiektu administracyjno - gospodarczego przy Dyrekcji PNGS wraz z wykonaniem remontu nawierzchni	1 budynek	Oddział 151 t
6.	Rozbiórka obiektów dawnego wyciągu narciarskiego w Ostrej Górze	Do 1,43 ha	Oddział 22 h, 23B j
7.	Budowa oczyszczalni ścieków lub zbiornika bezodpływowego dla budynków mieszkalnych Bukowina 6, Karłów 13 i Karłów 18	Do 3 sztuk	Oddział 79j, 80f, 121r
8.	Budowa wspólnej oczyszczalni ścieków lub zbiornika bezodpływowego dla budynków Karłów 32, 33 i 35	1 sztuka	Oddział 78j, l, m, n
9.	Budowa miejsc parkingowych przy ul. Słonecznej w Kudowie-Zdroju wraz z dojściem do budynku Ekocentrum	0,08 ha	Odział 151 w, y, z, ax
10.	Budowa studni głębinowej wody pitnej dla budynków mieszkalnych PNGS Batorów 43 i 45	1 sztuka	Oddział 70 b, 71 j
11.	Budowa obiektu gospodarczego przed wejściem na trasę	1 obiekt gospodarczy	Oddział 116 f

	turystyczną Błędne Skały		
12.	Budowa stacji meteorologicznej w Karłowie 10	1 stacja bazowa i 4 stacje terenowe	gm. Radków obr. Karłów, działki ew. 98, 100, obszar PNGS
13.	Budowa i utrzymanie geoscieżek opartych na grze terenowej geocaching	Do 100 punktów (skrytek)	Obszar PNGS
14.	Realizacja naukowych projektów badawczych w przypadku pojawienia się nagłej potrzeby (zgodnie z Ustawą o Ochronie Przyrody).	Według potrzeb	Obszar całego Parku

Objaśnienia:

<sup>1)</sup> Podział na oddziały oznaczone liczbą oraz obwody ochronne podano zgodnie z mapą przeglądową Parku Narodowego Gór Stołowych, w skali 1:15 000 według stanu na 1.01.2010 r. Podział na pododdziały oznaczone literą oraz obszary objęte ochroną częściową przyjęto zgodnie z mapą obszarów ochronnych Parku Narodowego Gór Stołowych, w skali 1:15 000, według stanu na 1.01.2010 r. Mapy znajdują się w siedzibie Parku Narodowego Gór Stołowych w miejscowości Kudowa-Zdrój.

<sup>2)</sup> PNGS – Park Narodowy Gór Stołowych.

## OPIS SPOSOBÓW CZYNNEJ OCHRONY GATUNKÓW ROŚLIN I ZWIERZĄT

### I. Sposoby czynnej ochrony gatunków roślin i zwierząt na obszarach ochrony ścisłej

#### A. Czynna ochrona gatunków roślin

Lp.	Nazwa gatunku	Rodzaj zadań ochronnych	Opis sposobów ochrony
1.	Skalnica zwodnicza ( <i>Saxifraga rosacea</i> )	Ocena stanu populacji w rejonie Rogowej Kopy, na powierzchni 0,5 ha (jedyne stanowisko w kraju)	Monitoring liczebności i struktury populacji, zebranie nasion i utworzenie banku genów oraz ochrony ex situ.
2.	Sosna drzewokosa ( <i>Pinus x rhaetica</i> )	1. Ocena stanu populacji. 2. Działania zmierzające do zachowania zasobów genowych populacji z Gór Stołowych.	1. Monitoring populacji. 2. Zbiór zrazów do szczepień z około 20 osobników. 3. Zbiór igieł do badań genetycznych (po 4 sztuki z osobnika).
3.	Turzyca skąpokwiatowa ( <i>Carex pauciflora</i> )	Ocena stanu populacji	Monitoring miejsc występowania, liczebności populacji
4.	Bagno zwyczajne ( <i>Ledum palustre</i> )	Ocena stanu populacji	Monitoring miejsc występowania, liczebności populacji

#### B. Czynna ochrona gatunków zwierząt

Lp.	Nazwa gatunków	Rodzaj zadań ochronnych	Opis sposobów ochrony
1.	1. Sokół wędrowny ( <i>Falco peregrinus</i> ). 2. Puchacz ( <i>Bubo bubo</i> ). 3. Sóweczka ( <i>Glaucidium passerinum</i> ). 4. Włochatka ( <i>Aegolius funereus</i> ). 5. Bocian czarny ( <i>Ciconia nigra</i> ). 6. Żuraw ( <i>Grus grus</i> ). 7. Jastrząb ( <i>Accipiter gentilis</i> ). 8. Trzmielojad ( <i>Pernisapivorus</i> ).	Rozpoznanie w terenie, celem objęcia ochroną miejsc ich występowania i rozrodu	1. Monitoring miejsc występowania, liczebności i parametrów rozrodczych poszczególnych gatunków – stałe obserwacje i zastosowanie specjalistycznego sprzętu elektronicznego. 2. Ograniczanie dostępu do miejsc rozrodu lub ich bezpośredniego sąsiedztwa. 3. Dozór miejsc lęgowych w celu ograniczenia płoszenia zwierząt.



			4. Obrączkowanie.
2.	Popielicowate (Gliridae)	Rozpoznanie w terenie, celem objęcia ochroną miejsc ich występowania i rozrodu	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Monitoring miejsc występowania i liczebności poszczególnych gatunków.</li> <li>2. W przypadku popielicy (<i>Glis glis</i>) – przeprowadzenie badań radiotelemetrycznych polegających na m. in. ustaleniu wielkości zajmowanych terytoriów, preferencji środowiskowych, trybu życia i aktywności dobowej</li> </ol>
3.	Nietoperze (Chiroptera)	Rozpoznanie w terenie celem objęcia ochroną miejsc ich występowania – zarówno schronień zimowych jak i letnich (w tym miejsc rozrodu)	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Monitoring miejsc występowania i liczebności poszczególnych gatunków.</li> <li>2. Ograniczanie dostępu do miejsc rozrodu lub ich bezpośredniego sąsiedztwa.</li> </ol>
4.	Drapieżne (Carnivora)	Prowadzenie rozpoznania w zakresie występowania ssaków drapieżnych w celu aktualizacji listy gatunków zwierząt występujących w PNGS	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Inwentaryzacja występowania ssaków drapieżnych przy użyciu różnych metod badawczych: <ol style="list-style-type: none"> <li>1) tropienia;</li> <li>2) identyfikacji śladów bytowania;</li> <li>3) zastosowania powierzchni tropiących;</li> <li>4) odczytu zdjęć i filmów z fotopułapek umieszczonych na terenie PNGS.</li> </ol> </li> <li>2. Monitoring aktywności i zasięgu występowania wybranych gatunków przez zastosowanie specjalistycznego sprzętu elektronicznego lub analiz molekularnych.</li> </ol>

## II. Sposoby czynnej ochrony gatunków roślin i zwierząt na obszarach ochrony czynnej

## A. Czynna ochrona gatunków roślin

Lp.	Nazwa gatunków	Rodzaj zadań ochronnych	Opis sposobów ochrony
1.	Sosna drzewokosa ( <i>Pinus rhaetica</i> )	1. Zachowanie zasobów genowych populacji z Gór Stołowych. 2. Inwentaryzacja sosny drzewokosej ( <i>Pinus rhaetica</i> ).	1. Hodowla sadzonek. 2. Zbiór igieł do badań genetycznych (po 4 sztuki z osobnika). 3. Bieżące utrzymanie plantacji drzew zachowawczych sosny drzewokosej ( <i>Pinus rhaetica</i> ) przez: 1) pielęgnację powierzchni plantacji; 2) bieżące naprawy ogrodzenia plantacji.
2.	1. Zanokcica północna ( <i>Asplenium septentrionalne</i> ). 2. Rojownik pospolity ( <i>Jovibarba sobolifera</i> ). 3. Bagno zwyczajne ( <i>Ledum palustre</i> ). 4. Jastrzębiec rurkokwiatowy ( <i>Hieracium sudetotubulosum</i> ). 5. Mietlica skalna ( <i>Agrostis rupestris</i> ). 6. Dzwonek szerokolistny ( <i>Campanula latifolia</i> )	1. Ocena stanu populacji 2. Utrzymanie stanowisk występowania gatunku we właściwym stanie ochrony.	1. Monitoring miejsc występowania i liczebności stanowisk. 2. Dozór miejsc występowania w celu zabezpieczenia istniejących populacji.

## B. Czynna ochrona gatunków zwierząt

Lp.	Nazwa gatunków	Rodzaj zadań ochronnych	Opis sposobów ochrony
1.	1. Puchacz ( <i>Bubo bubo</i> ). 2. Sóweczka ( <i>Glaucidium passerinum</i> ). 3. Włochatka ( <i>Aegoliusf unereus</i> ). 4. Bocian czarny ( <i>Ciconia nigra</i> ). 5. Sokół wędrowny ( <i>Falco peregrinus</i> ). 6. Żuraw ( <i>Grus grus</i> ).	Rozpoznanie w terenie, celem objęcia ochroną miejsc ich występowania i rozrodu	1. Monitoring miejsc występowania, liczebności i parametrów rozrodczych poszczególnych gatunków - stałe obserwacje i zastosowanie specjalistycznego sprzętu elektronicznego. 2. Wyznaczanie stref ochronnych wokół

	7. Jastrząb ( <i>Accipiter gentilis</i> ). 8. Trzmielojad ( <i>Pernis apivorus</i> ).		stanowisk gatunków lęgowych, ich okresowa kontrola. 3. Ograniczanie dostępu do miejsc rozrodu lub ich bezpośredniego sąsiedztwa. 4. Dozór miejsc lęgowych w celu ograniczenia płoszenia zwierząt. 5. Obrączkowanie. 6. Czyszczenie budek lęgowych i demontaż starych. 7. Czyszczenie gniazd bociana czarnego.
2.	Popielicowate (Gliridae)	Rozpoznanie w terenie celem objęcia ochroną miejsc ich występowania i rozrodu	1. Monitoring miejsc występowania i liczebności poszczególnych gatunków. 2. Wieszanie budek, ich kontrola i czyszczenie budek, demontaż starych budek. 3. W przypadku popielicy ( <i>Glis glis</i> ) – przeprowadzenie badań radiotelemetrycznych polegających na m. in. ustaleniu wielkości zajmowanych terytoriów, preferencji środowiskowych, trybu życia i aktywności dobowej
3.	Nietoperze (Chiroptera)	Rozpoznanie w terenie celem objęcia ochroną miejsc ich występowania, zarówno schronień zimowych jak i letnich (w tym miejsc rozrodu)	1. Monitoring miejsc występowania i liczebności poszczególnych gatunków. 2. Ograniczanie dostępu do miejsc rozrodu lub ich bezpośredniego sąsiedztwa. 3. Instalowanie sztucznych schronień, ich kontrola i czyszczenie, demontaż starych schronień.

4.	Drapieżne (Carnivora)	Prowadzenie rozpoznania w zakresie występowania ssaków drapieżnych w celu aktualizacji listy gatunków zwierząt występujących w PNGS	<p>1. Inwentaryzacja występowania ssaków drapieżnych przy użyciu różnych metod badawczych:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) tropienia;</li> <li>2) identyfikacji śladów bytowania;</li> <li>3) zastosowania powierzchni tropiących;</li> <li>4) odczytu zdjęć i filmów z fotopułapek umieszczonych na terenie PNGS.</li> </ol> <p>2. Monitoring aktywności i zasięgu występowania wybranych gatunków przez zastosowanie specjalistycznego sprzętu elektronicznego lub analiz molekularnych.</p>
5.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Sowy (Strigiformes).</li> <li>2. Popielicowate (Gliridae).</li> <li>3. Dzięcioły (Picidae).</li> <li>4. Nietoperze (Chiroptera).</li> </ol>	Ochrona biotopów oraz miejsc stałego występowania i rozrodu zwierząt wykorzystujących dziuple	Pozostawianie w drzewostanach i zadrzewieniach drzew z dziuplami oraz drzew obumierających i martwych
6.	Ptaki leśne	Ochrona ptaków przed kolizjami z ogrodzeniami upraw leśnych z siatki	Zabezpieczenie ogrodzeń istniejących i nowych w postaci kolorowej taśmy

### III. Sposoby czynnej ochrony gatunków roślin i zwierząt na obszarach ochrony krajobrazowej

#### A. Czynna ochrona gatunków roślin

Lp	Nazwa gatunków	Rodzaj zadań ochronnych	Opis sposobów ochrony
1.	Goryczuszka czeska ( <i>Gentianella bohemica</i> )	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ocena stanu populacji.</li> <li>2. Wzmacnianie trwałości populacji naturalnych oraz ochrona <i>ex situ</i>.</li> <li>3. Działania zmierzające do powiększenia liczebności.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Monitoring liczebności i struktury populacji.</li> <li>2. W okresie dojrzewania nasion ręczne wzniesienie gleby w pobliżu osobników gatunku, w celu zwiększenia</li> </ol>

		4. Utrzymanie stanowisk występowania gatunku we właściwym stanie ochrony.	możliwości ich rozprzestrzeniania. 3. Zbiór nasion do zasilenia populacji macierzystej. 4. Koszenie lub wypas stanowisk występowania gatunku.
2.	Storczyca kulista ( <i>Traunsteinera globosa</i> )	1. Ocena stanu populacji. 2. Wzmacnianie trwałości populacji naturalnych oraz ochrona <i>ex situ</i> . 3. Utrzymanie stanowisk występowania gatunku we właściwym stanie ochrony.	1. Zbiór nasion. 2. Hodowla sadzonek do zasilenia populacji macierzystych. 3. Monitoring liczebności i struktury populacji. 4. Koszenie lub wypas stanowisk występowania gatunku.
3.	1. Lilia bulwkowata ( <i>Lilium bulbiferum</i> ). 2. Kukułka bzowa ( <i>Dactylorhiza sambucina</i> ). 3. Storczyk męski ( <i>Orchis mascula</i> ). 4. Nasięźrzał pospolity ( <i>Ophioglossum vulgatum</i> ). 5. Turzyca Davalla ( <i>Carex davalliana</i> ). 6. Gnidosz rozesłany ( <i>Pedicularis sylvatica</i> ). 7. Mieczyk dachówkowaty ( <i>Gladiolus imbricatus</i> )	1. Ocena stanu populacji. 2. Utrzymanie stanowisk występowania gatunku we właściwym stanie ochrony.	1. Monitoring miejsc występowania i liczebności stanowisk. 2. Wzmocniony dozór terenu w celu zabezpieczenia istniejących populacji. 3. Koszenie lub wypas stanowisk występowania gatunku.

#### B. Czynna ochrona gatunków zwierząt

Lp.	Nazwa gatunków	Rodzaj zadań ochronnych	Opis sposobów ochrony
1.	Drapieżne ( <i>Carnivora</i> )	Prowadzenie rozpoznania w zakresie występowania ssaków drapieżnych w celu aktualizacji listy gatunków zwierząt występujących w PNGS	1. Inwentaryzacja występowania ssaków drapieżnych przy użyciu różnych metod badawczych: 1) tropienia; 2) identyfikacji śladów bytowania; 3) zastosowanie powierzchni tropiących;

			<p>4) odczyt zdjęć i filmów z fotopułapek umieszczonych na terenie PNGS.</p> <p>2. Monitoring aktywności i zasięgu występowania wybranych gatunków przez zastosowanie specjalistycznego sprzętu elektronicznego lub analiz molekularnych.</p>
2.	Derkacz ( <i>Crex crex</i> )	<p>1. Rozpoznanie w terenie, celem objęcia ochroną miejsc ich występowania i rozrodu.</p> <p>2. Przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach trawiastych.</p>	<p>1. Monitoring miejsc występowania i liczebności gatunku.</p> <p>2. Ograniczanie dostępu do miejsc rozrodu lub ich bezpośredniego sąsiedztwa.</p> <p>3. Wykaszenie trawiastych terenów nieleśnych, usuwanie młodego pokolenia drzew i krzewów pochodzących z sukcesji naturalnej.</p>
3.	<p>1. Myszołów (<i>Buteo buteo</i>).</p> <p>2. Trzmielojad (<i>Pernis apivorus</i>).</p> <p>3. Jastrząb (<i>Accipiter gentilis</i>).</p> <p>4. Pustułka (<i>Falco tinnunculus</i>).</p>	Przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach trawiastych stanowiących rzeczywiste lub potencjalne arealy łowieckie ptaków szponiastych i pustułki.	Koszenie łąk, muraw i pastwisk z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt, usuwanie naturalnego odnowienia drzew i krzewów
4.	Gatunki bezkręgowców chronionych (Lepidoptera)	Przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach trawiastych stanowiących rzeczywiste lub potencjalne siedliska rzadkich gatunków zwierząt	Koszenia zapobiegające zarastaniu stanowisk bytowania motyli, w szczególności modraszków ( <i>Phengaris teleius</i> ) oraz ( <i>Phengaris nausithous</i> )

Objaśnienie:

<sup>1)</sup> PNGS – Park Narodowy Gór Stołowych.

**WSKAZANIE OBSZARÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ ŚCISŁĄ, CZYNNĄ ORAZ  
KRAJOBRAZOWĄ**

Lp.	Rodzaj ochrony	Lokalizacja <sup>1)</sup>	Powierzchnia ogółem w ha
1	Ochrona ścisła	Oddziały - 1i, j, m, 2a-h, j, l, m, 7l-o, r, 14i, 15a, d, f, 16a-c, f-i, k, l, 17a, b, j, l, p, t, 18g, 19b, 20fx, gx, 23a-c, m-o, z, ax, cx, 25f-j, 26g-i, 27a-d, 28d, 33b-f, h, 34a-h, j, 35a-d, g-w, 37a-k, 38d, f, 42h, i, 44j, n, t, 45d, 46c, 47d, f, 57b, c, 73a-g, 74a-j, 75a-l, 76a-n, 83a-d, g, bx, 86k, l, 87b, c, x, z, w, bx, 88c, g-k, m-o, 91a-k, 92a-h, 93a-f, 94a-c, 95a-n, 96a-o, 97a-p, 101a, 103a-c, g, h, 104a-f, 105a-l, 106a-k, 111a, b, 112a, 114a-d, 115a-d, 116a, 120a-h, 117i-m, o, 118a, b, 132d-h, k, m, n, 133j, 134d, g, i-n, 135a-l, 136b, 137a-c, g, 138d, g, 139a, b, f, k, l, 140a-c	1442,73
2	Ochrona czynna	Oddziały - 1c-h,k,l, 2i,k, 3a-h, 4a-p, 5c, 6a-i,k,l 7a-k,p,s-w,y 8a,h,l,n, 9b-i, 10a-i, 11a-j, 12a-o, 13a-p, 14b-h, 15b,c, 16j,m, 17f,g,h,r,w,x,ax,dx,gx, hx 18a-f,h,j,k-m, 19a,c,f-r, 20a-c,f,j,k,r,cx,jx 21b-l,n,o, 22a-g,i-k, 23d-i,l,p-t,x,y 24a-c, 25b-d,k,l, 26b-f, 28a-c,f, 29a-j, 30a-f,h,i-m,o 31a,b,d-h, 32a-f,h-l, 34i, 36a-f, 37l-n, 38a-c,g, 39a-i, 40a-d,g-i, 41a-l,n-w, 42a,c,f,g,j,k, 43a-m,o-t,y,z 44a,c,f,k,m 45a-c,f,g, 46a,b, d-h, 47a-c,g-m, 48a-h, 49a-c,f-h, 50a,b,d,g-j, 51b-f,h, 52b-h, 53a-h, 54a-g, 55a-f, 56a-f, 57a,d-g, 58a-f, 59a-f, 60a-g, 61a-f, 62a-k, 63a-m, 64a-g, 65a-l, 66a-n, 67a-i,k-n,p, 68a-g, 69a-j, 70c-k, 71a-c, 72a-g,j-l,n-x, 77a-j, 78a,c-h,p-fx, 79a-h, 80a,c,d,h, i, k, m-s, 81b-k,m,n,p, 82a-h, 83h,j,l-o,r-w,x,y,ax,cx,fx,gx, 84a,b,d-k, 85a-l, 86a,c-j, 87a, d-p, s, 88a,b,d,l, 89a-r, 90a-h, 98a-d, 99a-n, 100a-ax, 101b-d, 102a-g, 103d,f, 107a-c,f-h,k,l,n, 108a,b,d-h, 109a-d,g, 110a-h,j-t, 111c-h, 112b-k, 113a-d,i-o,r-t, 116c-i,k-o, 117a,c,d,g-h, n, p-dx, gx-ix, 118c-r, 119a-t, 121a-d,g-o, 122a-p, 123a-d, 124a-k, 125a-i, 126a-n, 127a-l, 128a-t, 129a-j, 130a-n,s, 132a,c,l, 133a-f,h,i, 134a,c,f, 136a,c, 137h-j, 138a,c,f, 139c,d,h,i,m, 140d-p, 141ab-ax,dx, 142a-d, 143a,b,c,f,g, 144a-g, 145a-r, 146a-i,k-p,s-z, 147a-g, 148a,b,d-j, 149a-n, 150a-h, 151a-l, 152a-l,n-p, 153a-j	4251,25

3	Ochrona krajobrazowa	<p>1. Oddziały - 1a,b,n, 5a,b,d,f, 5Aa-c, 6j, 7x,z, 8b-g,m, 8Aa,b, 9a, 9Aa,b, 14a, 15g, 16d, 17c,d,i,k,m-o,s,y,z,bx,cx,fx, 17Aa-g, 18i,n, 19d, 20d,l,m-p,s-bx,dx,hx, ix kx, lx, 20Aa-zx,ay-zy, 20Ba-zx,ay-ky, 20Ca-px, 20Da-h, 21a,m,p, 21Aa-c, 22h, 22Aa-r, 23j,k,w,bx,dx, 23Aa-m, 23Ba-s, 25a, 26a, 30g,n, 31c, 32g, 33a,g, 34k,l, 35f, 40f, 41m,x-z, 41Aa, 42b,d, 43n,w,x,ax, 43Aa, 44b,d,g-i,l,o, 44Aa-h, 44 p, r, s, 49d, 50c,f, 51a,g,i, 52a,i, 61g-k, 62l,m, 67j,o, 68h, 70a,b, 72h,i,m, 78b,h-o, 78Aa, 79i,j, 80b,f,g,j,l, 81a,l,o,r, 83f,i,k,p,z,dx,hx, 83Aa-g, 84c, 85l,m, 86b, 87r, 88f, 89Aa, 99o, 100bx,cx, 103i, 106l, 107d,i,j,m,o-s, 108c,i, 109f, 110i, 112l, 112Aa,b, 113f-h,p, 113Aa-hx, 116b,j, 117b,f,fx, 121f,p-w,x, 128w-z,ax, 130o-r, 131a-c, 131Aa-m, 132b,i,j, 133g, 134b,h, 135Aa-n, 136d, 137d,f,k, 138b,h, 139g,j, 139Aa, 141bx-hx, 143d, 146j,r, 148c, 151m-dx, 152m, 154Aa-d, 155Aa, 156Aa, 157Aa-d, 158Aa, 159Aa-g, 160Aa,b, 161Aa-c, 162Aa,b,</p> <p>2. Działki o numerach - 110/3, 110/2, 111, 158/3 gm. Lewin Kłodzki, obr. Dańczów, 100 i 101 gm. Kudowa Zdrój, obr. Jakubowice, 32/2, 32/3, 32/4, 32/5, 34/1, 34/2, gm. Kudowa Zdrój, obr. Bukowina, 98, 100, 102 gm. Radków, obr. Karłów</p>	657,74
Razem		6351,72	

Objaśnienie:

- <sup>1)</sup> Podział na oddziały oznaczone liczbą oraz obwody ochronne podano zgodnie z mapą przeglądową Parku Narodowego Gór Stołowych, w skali 1:15.000, według stanu na 1.01.2010 r. Podział na pododdziały oznaczone literą oraz obszary objęte ochroną częściową przyjęto zgodnie z mapą obszarów ochronnych Parku Narodowego Gór Stołowych, w skali 1:15.000, według stanu na 1.01.2010 r. Mapy znajdują się w siedzibie Parku Narodowego Gór Stołowych w miejscowości Kudowa-Zdrój.



**USTALENIE MIEJSC UDOSTĘPNIANYCH W CELACH NAUKOWYCH,  
EDUKACYJNYCH, TURYSTYCZNYCH I SPORTOWYCH ORAZ MAKSYMALNEJ  
LICZBY OSÓB MOGĄCYCH JEDNOCZEŚNIE PRZEBYWAĆ W TYCH  
MIEJSCACH**

## I. Miejsca udostępniane w celach naukowych

Miejsce udostępniane <sup>1)</sup>	Maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie w danym miejscu
Obszar PNGS <sup>2)</sup>	50

## II. Miejsca udostępniane w celach edukacyjnych

Lp.	Miejsce udostępniane <sup>1)</sup>	Maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie w danym miejscu
1.	Ośrodek edukacyjny w siedzibie dyrekcji PNGS, oddział 151t	40 osób
2.	Ekocentrum, oddział 151t	50 osób
3.	Stanowiska edukacyjne „Geoatrakcje Gór Stołowych”, oddziały - 29a, 106d, 97f, 44 d, 148 c	20 osób/stanowisko
4.	Stanowiska edukacyjne na ścieżce edukacyjnej „Płazy”, oddziały 151 t, y, w, z, x, ax, bx, cx	5 osób/stanowisko
5.	Miejsce kultu religijnego Krucza Kopa, oddział 145	100 osób
6.	Centrum Szkoleniowo Edukacyjne PNGS w Karłowie – dz. ew. 98, 100, 102 gm. Radków, obr. Karłów	150 osób

## III. Miejsca udostępniane w celach turystycznych

Lp.	Miejsce udostępniane <sup>1)</sup>	Maksymalna ilość osób mogących przebywać jednocześnie w danym miejscu
1.	Błędne Skały, oddział 116	500 osób
2.	Szczeliniec Wielki, oddziały – 41, 41A	500 osób
3.	Miejsca postoju pojazdów na terenie PNGS: 1) Parking w oddziale 148c, Obwód Ochronny Bukowina (Czerwona Skała); 2) Parking w oddziale 133g, Obwód Ochronny	1600 osób

	<p>Bukowina (polana YMCA);</p> <p>3) Parking w oddziale 116j, Obwód Ochronny Bukowina (Parking przy Błędnym Skałach);</p> <p>4) Parking w oddziale 121f, Obwód Ochronny Bukowina (teren byłej jednostki wojskowej);</p> <p>5) Parking w oddziale 106l, f 79b, Obwód Ochronny Czerwona Woda (Parking Lisia Przełęcz I i II);</p> <p>6) Parking w oddziale 42g, Obwód Ochronny Szczeliniec – (Parking pod Szczelińcem);</p> <p>7) Parking w oddziale 50f, Obwód Ochronny Szczeliniec (Kształna Łąka);</p> <p>8) Parking w oddziale 31c, Obwód Ochronny Szczeliniec (Parking Droga nad Urwiskiem);</p> <p>9) Parking w oddziale 35f, Obwód Ochronny Szczeliniec (Wodospady Pośny);</p> <p>10) Parking w oddziale 62l,m, Obwód Ochronny Czerwona Woda (Hutniczy Most);</p> <p>11) Parking w oddziale 13 h, Obwód Ochronny Szczeliniec (Stroczy Zakręt).</p>	
--	---	--

#### IV. Miejsca udostępniane w celach sportowych

Miejsca udostępniane <sup>1)</sup>	Maksymalna ilość osób mogących przebywać jednocześnie w danym miejscu
<p>Oddz. 2, 3, 4, 6, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 20A, 20B, 20D, 21, 22A, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 41, 43, 44, 44A, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61,62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 78, 79, 81, 83, 84, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 105, 106, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 145, 146, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 161</p>	<p>500 osób</p>

#### Objaśnienia:

<sup>1)</sup> Podział na oddziały oznaczone liczbą oraz obwody ochronne podano zgodnie z mapą przeglądową Parku Narodowego Gór Stołowych, w skali 1:15 000, według stanu na 1.01.2010 r. Podział na pododdziały oznaczone literą oraz obszary objęte ochroną częściową przyjęto zgodnie z mapą obszarów ochronnych Parku Narodowego Gór Stołowych, w skali 1:15 000, według stanu na 1.01.2010 r. Mapy znajdują się w siedzibie Parku Narodowego Gór Stołowych w miejscowości Kudowa-Zdrój.

<sup>2)</sup> PNGS – Park Narodowy Gór Stołowych.